

МИШЉЕЊЕ О НАЦИОНАЛНОМ: ИЗ „РЕЧНИКА НАЦИОНАЛИСТЕ“
АУТОРА ДУШАНА ЈАЊИЋА

Говор који ћути

Из видокруга идеолошког говора о националном искључује се све оно што не одговара идеологизованој слици друштва, односно, што не одговара снагама које иза ове слике скривају своју владавину.

У националистичкој интерпретацији „класно-неутрална“ национална држава најбоље оваплоћује јединство и интерес нације. Пример оваквог становишта је и концепција „социјалног национализма“ која наводно неће да се нација разбија на непријатељске класне фронтове и хоће правду за све друштвене слојеве, благостање за све. И заиста је растућа снага национализма у свету, блиско повезана с растућом снагом државе. Етатизам потхрањује и подстиче национализам и истовремено, тежњу да се још више јача национална држава као основни инструмент заштите националних интереса.

Отуда се о национализму може говорити и као о тежњи националне државе да унапређује оно што јој је у интересу као политичкој целини.

Искључење федерације

По националистичком схватању нације се, у правилу отеловљују у држави. А како је нација изнад појединаца, то је нужно и њено отеловљење - држава свемоћна, свенадлежна. Како национализам тежи што већем концентрисању националне моћи и вредности то му у погледу државног уређења, понајвише одговара централизам. Зато скоро да искључује постојање федерације, али и децентрализацију као и самоуправу у националној држави. Једна од последица оваквог „централизма“ је принципијелна немогућност постојања и остваривања права других нација, националних мањина унутар националистичке државе. У том смислу национализам је темељ централизованих националних држава а алтернатива му је усмереност интереса ка локалној заједници.

Национализам, иако са становишта стварног задовољења потреба људи и њихове заједнице нуди лажна, квазирешења, ипак, на одређеном нивоу и у датим конкретно-историјским околностима, задовољава реално постојеће потребе људи, група, класа и нација (на пример, потребе за идентитетом). Односно, национализам је могао и може деловати само зато што је прешао у нешто „стварно“ и „значајно“ (на пример, у чинилац културних вредности или националног идентитета) што је постао један од облика, често ирационалне, „рационализације“, испољавања и остваривања економских или политичких интереса појединих, понекад и значајних, делова нација (на пример, у ангажовању за империјалистичким освајањем „заосталих народа“ или у прихватању и спровођењу концепције националне економије и државног протекционизма: виђење и „решење“ проблема вишка понуде радне снаге итд.). У том смислу национализам није само „лажна свест“.

Без расправа о коренима

Национализам, као идеологија, опредељује активност великих група људи. Зато је нужно да у његове идеје, вредности и принципе верују повлашћени али и део потлачених. Отуда је еманципација од националистичких осећања предуслов за све пунију личност човека. Разумевање нације и национализма битна је претпоставка делотворне критике национализма. А оваква критика као да показује знаке замора - чешће се упућује у понављање општих идејно-политичких исказа, а не у целовито теоријско промишљање ослоњено на већ освојена сазнања и искуства.

Идеолошки говор је оно откривање које умногоме скрива. Откривају се „поједине манифестације“, „ексцеси“ итд., али одлаже се разоткривање или се потпуно потискује и скрива расправа о стварним коренима, носиоцима и путевима социјалне и националне еманципације.

Затим, идеолошки говор усмерава се пре свега, на питање давне прошлости, прапочетка или будућности (што даље то боље) и то схваћене као „судбине нације“. Сугерише се прескакање садашњости а пре свега занемаривање стварности и истинских актера класне борбе за развитак и разотуђење индивидуе и народа. А то је покушај „превиђања“ ангажмана на измени постојећих услова и стварања нових могућности, за активно учествовање људи, стварно постојећих индивидуа у прављењу своје историје као и историје своје заједнице, односно у стварању заједнице саме.

Из ове баштине су и данас учестале тезе, често и са „марксистичким“, „социјалистичким“ и „револуционарним“ предзнаком по којима је нација све а људи нису ништа. Нација је претворена у једини и свеодлучујући принцип историје.